

Светозар Влајковић

Извесно чуђење

Увек су ме чудили типови који понављају грешке претходника не хајући за истину. Они терају своје, баш их брига шта је било пре њих, чак вероватно о томе ништа и не знају, с њима почиње свет, после њих потоп. Тако су се понашали учесници пројекта *Доктор...*

Е па кад је тако, хајдемо опет да им откријемо рупу на саксији.

Али како кад они неће да виде ништа осим својих амбиција и интереса?

Никако, и зато сматрајмо да се овим обраћамо људима који још нису оуглали на лажи и подметачине, али из неких разлога нису стигли да их открију.

Дакле, основно питање није да ли неко манипулише представом *Доктор...*, зашто то ради, ко је наручио тај летак а ко га је изручио гледаоцима Атељеа 212, већ да ли тзв. документарној драми има места у позоришту.

Пре сто година на сцени Београдског драмског позоришта одиграна је представа у којој је главни лик био Тито. Мухарем Первић је тим поводом у свом приказу осветлио заблуду кад се хоће појачати реалност фикције

стављањем некакве умишљене реалности на сцену.

Ко зна зашто, после тога је спласнуло одушевљење јалових београдских позоришника за претварање позоришних сцена у Хајд парк, у коме, као и данас, овде, може све да се каже али немој да неко зуцне против митске личности коју смо на брзину створили за сопствену употребу.

Фикција не трпи да не буде фикција, као што лаж не трпи да не буде лаж, иначе од ње ништа не би остало кад би се преметнула у истину. Али у позоришту и око позоришта се врзају свакојаки типови као да их привлачи могућност учествовања у хаосу.

Битеф је пример афирмације хаоса. Мада тога има ко блата и одавно га има. Сетимо се, на пример, кад је направљена подела за комедију *Дундо Мароје* у коме су жене играле дунда Мароја, Помета и остале весељаке иза зидина оног ренесанснога града. Ем што је писац смислио Мароја за сцену где је тај Мароје *сценски* постојао сад ево, после неколико векова, редитеља који хоће да се истакне, да буде ориги-

налан – важнији од писца, од епохе, од публике – изврће драмску фикцију додајући апсурдне карактеристике ликовима које једва да прихватамо данас и са оним ознакама које су некада биле препознатљиве.

Да, позориште је било и остало привлачно за разне настранисти.

На сцени је сценска реалност, све што се додајује “из живота”, из “историје” не може да буде компатибилно са сценском реалношћу јер се истог тренутка подводи под универзални закон уметничке транспозиције стварности. Да је сам Тито стао на сцену Београдског драмског истог тренутка не би био Тито већ сценски знак. У томе и јесте снага уметности: стварање дела које се држи на сопственој законитости, уколико се та законитост успостави. А то зависи од талента ствараоца, најпре пишевог па онда осталих учесника, а не наглавачке, најпре од режисера, управника, шефа Удбе, па онда од расположења глумца, декоратера, осветљивача а писаца, наравно, само смета.

Значи ли то да у позоришту нема места “документарној драми”?

У позоришту схваћеном као полигон за сценску уметност свакако јој нема места. Али српско позориште одавно није уточиште уметника већ кафаница и лудница. Ко би данас од младих нараштаја разумео писма Жана Женеа Рожеу Блену у којима га преклиње да глумцима не дозволи било какву забаву док припремају представу, у којима га моли да се цео ансамбл толико посвети представи *Балкон* да им не остане трунка снаге да одиграју више од седам представа.

Али то је далеко доба кад је функција позоришта била нешто више од забаве. Тада је позориште желело себе да сматра храмом. Далеко од храма, позориште је ипак могло да исијава истине. Сведено на забаву, затим на памфлет, онда на летак, српско позориште представом *Доктор...* уклизава у сопствени казнени простор незадрживо улазећи у мрежу која ће га попут уловљене рибе избацити на суво, уколико се то већ није догодило.